

Congo

**Van vergeten conflict
naar duurzame vrede**

Mpanzu Bamenga (D66)
Don Ceder (ChristenUnie)

30 juni 2025

**Christen
Unie**

Inleiding

30 juni 1960 markeert de formele onafhankelijkheid van Congo. Maar wie de geschiedenis kent, weet: het was vooral een belofte, geen bevrijding. Hoewel de Belgische vlag werd gestreken, bleven de fundamenteën van koloniale overheersing stevig overeind. De macht verschoof, maar de structuren bleven. Congo werd weliswaar officieel vrij verklaard, maar kreeg nooit de kans om echt autonoom te bouwen aan zijn toekomst. Buitenlandse belangen, economische uitbuiting en interne verdeeldheid ondermijnden die vrijheid vanaf het begin.

De erfenis van tachtig jaar Belgische overheersing werkt diep door. Die overheersing betekende systematische onderdrukking, uitbuiting en geweld. Miljoenen Congolezen werden verminkt, vernederd en van hun menselijkheid beroofd, alleen vanwege hun huidskleur. Het litteken van die periode is zichtbaar in het landschap en voelbaar in het dagelijks leven: in straatnamen, monumenten, taal, onderwijs, economische verhoudingen en in het collectief bewustzijn van generaties.

Patrice Lumumba, de eerste premier van het vrije Congo en symbool van hoop en verzet, werd slechts maanden na de onafhankelijkheid vermoord. Zijn dood markeerde het abrupte einde van een droom die nog maar net begonnen was. Wat volgde was een tijdperk van instabiliteit en machtsstrijd, waarin de bevolking opnieuw de prijs betaalde.

Vandaag, meer dan zestig jaar later, is Congo nog steeds op zoek naar echte soevereiniteit. Al meer dan dertig jaar wordt het land geteisterd door gewelddadige conflicten, met name in het oosten van het land. Deze oorlogen brengen ongekende verschrikkingen met zich mee: massaverkrachtingen, inzet van kindsoldaten, etnisch geweld, politieke vervolging en grootschalige mensenrechtenschendingen.

Het oosten van Congo wordt tot de meest vrouwonvriendelijke gebieden ter wereld gerekend. Christelijke minderheden worden vervolgd. Duizenden gemeenschappen zijn ontwricht. Miljoenen mensen zijn op de vlucht. En steeds wanneer het vuur lijkt te doven, laait het opnieuw op. De gevolgen van deze voortdurende crisis zijn generaties diep. Er is sprake van structurele destabilisatie, trauma, verlies van vertrouwen in instituties en uitzichtloosheid voor jongeren. De humanitaire ramp is immens, maar wordt nog te vaak over het hoofd gezien.

Dat moet stoppen. Congo mag niet vergeten worden!

Daarom presenteren D66 en ChristenUnie (CU) een actieplan dat zich richt op het bereiken van duurzame vrede in de Democratische Republiek Congo. Een plan dat inzet op internationale samenwerking, versterking van mensenrechten, bescherming van burgers, gelijke kansen voor vrouwen en meisjes, en de wederopbouw van rechtvaardige, stabiele instituties.

Vrede is geen vanzelfsprekendheid. Het is een politieke én morele keuze. De belofte van 1960 is nog niet ingelost. Het is onze plicht daar nu, eindelijk, werk van te maken.

Onze voorstellen:

De situatie in Oost-Congo is een van de meest complexe en hardnekkige humanitaire en geopolitieke crises van het Afrikaanse continent. Al decennialang gaat de regio gebukt onder instabiliteit, slecht bestuur, regionale inmenging en gewapend geweld, met ingrijpende gevolgen voor de burgerbevolking. Nederland heeft een lange traditie van betrokkenheid bij de Grote Merenregio en beschikt over kennis, ervaring en diplomatieke aanwezigheid die van grote waarde zijn voor stabilisering en wederopbouw. Een veilige wereld is een wereld waar “vergeten conflicten” niet langer bestaan.

Behouden van regionaal programma Grote Meren

De Grote Meren-regio draagt littekens van koloniale uitbuiting, genocide en vergeten conflicten. Maar Nederland speelde juist hier een verbindende rol (met hulp aan Rwanda na de genocide), met gezondheidszorg in Oost-Congo, en met regionale samenwerking via het Grote Meren-programma. Die inzet gaf ons respect, partnerschap én impact. Als in Congo de hoop wankelt, mag Nederland zich niet terugtrekken. Toch kiest het huidige kabinet ervoor dit programma te beëindigen, omdat de regio niet als “nabuurregio” geldt. Daarmee laat men een regio los waar Nederland decennialang heeft bijgedragen aan stabiliteit en opbouw. Het programma is méér dan hulp: het is een investering in stabiliteit, mensenrechten en regionale vrede. Juist omdat deze regio geen “nabuurregio” is, verdient ze onze solidariteit. Want onze waarden stoppen niet bij de Middellandse Zee. D66 en CU willen daarom dat Nederland het Grote Meren-programma voortzet. We kiezen niet voor de makkelijke weg, maar voor de juiste. Voor mensen in Goma, Bujumbura en Kigali die bouwen aan vrede en rekenen op ons.

Daarom hebben we eerder een motie ingediend die oproept tot voortzetting van het Grote Meren-programma. Deze motie is met overgrote meerderheid door de Kamer aangenomen. De wens van de Kamer is daarmee glashelder. We zijn ons bewust van de zorgen die leven binnen het ministerie over de effectiviteit van het huidige programma. Daarom zeggen we niet dat alles bij het oude moet blijven. Voortzetting betekent wat ons betreft: doorgaan met wat werkt, en stoppen met wat niet werkt. We willen het programma verbeteren, gericht maken. Dat doen we met een combinatie van diplomatie, ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp. We zorgen ervoor dat hier ook voldoende middelen voor beschikbaar zijn, zodat Nederland op een geloofwaardige manier blijft investeren in stabiliteit en vrede in deze cruciale regio.

Meer humanitaire hulp voor Congo

De humanitaire situatie in Oost-Congo is ronduit schrijnend. 7,8 miljoen mensen zijn op de vlucht (waarvan meer dan de helft kinderen), meer dan 21 miljoen mensen hebben dringende hulp nodig, ondervoeding neemt toe en geweld maakt basiszorg onbereikbaar. Toch is slechts 51% van het Humanitarian Response Plan voor 2025 gefinancierd. Daarom pleiten D66 en CU voor een extra Nederlandse bijdrage van €10 miljoen. Nederland heeft al jaren een betrokken rol in Oost-Congo. Juist nu is het moment om die verantwoordelijkheid waar te maken. Dit geldt redt levens: het betekent schoon water, voedsel, medische hulp en bescherming voor kwetsbare groepen. D66 en CU staan voor internationale solidariteit, zeker als anderen zich terugtrekken. Want waar anderen hun rug keren, wil Nederland het verschil maken en kiezen voor menselijkheid boven gemak. Oost-Congo verdient geen stilte, maar steun.

MoU tussen EU en Rwanda per direct opschorten

De Europese Unie sloot begin 2024 een Memorandum of Understanding met Rwanda over samenwerking in de grondstoffensector. Maar terwijl Europa grondstoffen veiligstelt, lijdt de bevolking van Oost-Congo onder het aanhoudende geweld van rebellengroepen zoals M23, gesteund door Rwanda. Deze realiteit maakt het onverdedigbaar om zonder voorwaarden strategisch partnerschap na te streven. D66 en CU roepen daarom op tot onmiddellijke opschorting van de MoU, zolang Rwanda betrokken is bij destabilisatie in Congo. Nederland moet binnen de EU het voortouw nemen in het vormen van een kopgroep van landen die dit eisen. Diplomatie zonder moreel kompas ondermijnt de geloofwaardigheid van onze waarden. Het is tijd dat de EU haar economische belangen niet boven mensenrechten plaatst. D66 en CU kiezen voor een principiële koers: geen grondstoffen zonder gerechtigheid. Geen partnerschap met een regime dat vrede in de regio ondermijnt. Europa moet

verantwoordelijkheid nemen en Nederland moet dat aanjagen. De meerderheid van de Tweede Kamer heeft het Kabinet hier ook toe opgeroepen. Het is tijd dat het Kabinet daarop gaat acteren!

Militaire steun aan Rwanda per direct stoppen

Zolang Rwanda betrokken is bij militaire steun aan rebellengroepen zoals M23 in Oost-Congo, is elke vorm van Europese militaire samenwerking met dat regime onacceptabel. Toch ontvangt het Rwandese leger nog steeds financiering via de Europese Vredesfaciliteit, middelen die bedoeld zijn voor vrede, maar nu het risico lopen geweld te faciliteren. D66 en CU achten dit volstrekt onverantwoord. Het is ondenkbaar dat de EU bijdraagt aan militaire structuren van een land dat actief bijdraagt aan regionale destabilisatie. Daarom moet Nederland pleiten voor het per direct stopzetten van deze financiering en alle vormen van militaire steun aan Rwanda. D66 en CU willen dat Nederland binnen de EU een kopgroep vormt van landen die een harde lijn trekken. Want vredesgeld mag nooit oorlog voeden. Europese steun moet recht doen aan onze waarden: geen militaire samenwerking zonder mensenrechten. Geen rugdekking voor regimes die vrede ondermijnen. Nederland moet hierin leidend zijn, principieel en vastberaden. Net als voor het stopzetten van de MoU geldt hier dat een meerderheid van de Tweede Kamer de oproep heeft gesteund om de militaire hulp aan Rwanda stop te zetten. Het is nu aan het Kabinet om hier zo snel mogelijk werk van te maken in Brussel.

Eerlijke grondstoffenketens: geen winst uit conflict

Illegale grondstoffenhandel voedt geweld, verzwakt staten en ondermijnt mensenrechten, nergens wordt dat zo zichtbaar als in Oost-Congo. Rwanda en Oeganda spelen een centrale rol in de doorvoer en export van 3TG-grondstoffen (tin, tantaal, wolfrام en goud) die vaak onder gewelddadige en illegale omstandigheden worden gewonnen. D66 en CU willen daarom dat Nederland binnen de EU pleit voor het toevoegen van Rwanda en Oeganda aan de CAHRA-lijst van hoogrisicolanden. Ook moeten de due diligence-verplichtingen voor bedrijven worden aangescherpt: transparantie over de hele toeleveringsketen – tot aan de mijnbouwsite – moet verplicht worden. Deze inzet moet nauw aansluiten bij de nieuwe Europese wetgeving, zoals de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), de Omnibus-verordening en de Critical Raw Materials Act (CRMA). Deze voorstellen staan op dit moment onder grote druk, maar Congo laat zien hoe ontzettend belangrijk deze voorstellen zijn voor een eerlijke en veilige wereld. D66 en CU willen dat Nederland ervoor zorgt dat Europa zijn grondstoffenverbruik verantwoord inricht. Geen winst op basis van uitbuiting. Wel

heldere ketens, eerlijke handel en échte verantwoordelijkheid.

Diaspora als brug voor vrede en wederopbouw

In tijden van toenemend conflict en afnemende ontwikkelingsmiddelen is het essentieel om te bouwen op kracht die al aanwezig is: de diaspora. Gemeenschappen met wortels in conflictgebieden zoals Congo beschikken over unieke kennis, verbondenheid en initiatieven die bijdragen aan humanitaire hulp, wederopbouw en duurzame ontwikkeling. Toch worden deze krachten in het Europese ontwikkelingsbeleid nog te weinig benut. D66 en CU willen dat Nederland zich in de EU inzet voor een gezamenlijke diasporastrategie, waarin de bijdragen van diasporagemeenschappen structureel worden verankerd. Concreet pleiten we voor het opzetten van een EU-brede aanpak waarin diaspora niet alleen wordt gezien als ontvanger van beleid, maar als mede-vormgever ervan, met bijzondere aandacht voor conflictgebieden zoals de Grote Meren-regio. Het versterken en gericht inzetten van diasporabijdragen betekent effectiever beleid, sterker lokaal draagvlak en een directe investering in inclusieve vrede. Nederland moet hierin gidsland zijn én verbinder. In Nederland is de eerste stap gezet door een toezegging om in 2025 nog te komen met beleid hoe diaspora betrokken kan worden bij het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid.¹

Bouwen aan gerechtigheid: straffeloosheid doorbreken

Duurzame vrede is onmogelijk zonder gerechtigheid. In Oost-Congo worden oorlogsmisdaden gepleegd met volledige straffeloosheid: van massamoorden tot seksueel geweld en de inzet van kindsoldaten. Straffeloosheid ondermijnt de rechtsorde en maakt nieuwe geweldsgolven waarschijnlijk. D66 en CU willen dat Nederland binnen de EU en de VN pleit voor de oprichting van een onafhankelijke internationale fact-finding missie om oorlogsmisdaden in Oost-Congo, met bijzondere aandacht voor de rol van M23 en buitenlandse betrokkenheid, grondig te documenteren. Daarnaast moet via het OS-budget structureel worden geïnvesteerd in het vastleggen van bewijsmateriaal, slachtofferbescherming en juridische ondersteuning voor vervolging van daders, onder meer via het Internationaal Strafhof. Alleen door waarheidsvinding en rechtsherstel kan vertrouwen worden opgebouwd.

Deze inzet is onlosmakelijk verbonden met de politieke eis dat M23 zich volledig terugtrekt uit bezet gebied. Geen vrede zonder gerechtigheid, geen gerechtigheid zonder verantwoordelijkheid. Nederland moet een voortrekkersrol nemen in het doorbreken van straffeloosheid, uit solidariteit met de slachtoffers en in het belang van een rechtvaardige

¹ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/toezeggingen?qry=%2A&cfg=tksearch&fld_tk_categorie=Kamerstukken&fld_pr_l_kamerstuk=Toezeggingen&srt=date%3Adesc%3Adate&sta=1&fld_tk_toegezegdaannaam=Bamenga%2C%20P.

toekomst voor Congo.

Een diplomatiek aanwezig Nederland in Afrika

Juist in een wereld die wankelt onder geopolitieke spanningen, klimaatdreigingen en groeiende ongelijkheid, is de aanwezigheid van Nederland in Afrika van cruciaal belang. Via een geïntegreerde aanpak van diplomatie, handel en steun aan goed bestuur, duurzame ontwikkeling en human security, heeft Nederland zich bewezen als betrouwbare partner in de regio. Toch kiest het kabinet ervoor om onze diplomatieke posten in Burundi en Zuid-Soedan te sluiten. D66 en CU draaien dit voorstel terug. Het beëindigen van deze aanwezigheid zou een verkeerd signaal zijn aan landen waarmee we al decennialang samenwerken aan vrede en vooruitgang. Posten sluiten betekent afstand nemen, juist waar nabijheid het verschil maakt. D66 en CU geloven dat betrokkenheid begint met aanwezigheid. Daarom behouden we deze diplomatieke posten, zodat Nederland actief kan bijdragen aan stabiliteit, rechtvaardigheid en mensenrechten in Afrika. Want wereldwijde solidariteit begint niet pas als het ons uitkomt, maar juist waar het het hardst nodig is.